

MARC REYNEBEAU
journalist

Waarde landgenoten 50 jaar migratie naar Gent

2014 is het jaar waarin de 50e verjaardag van de Turkse en Marokkaanse migratie naar België wordt herdacht. Dat gaat ook in Gent niet onopgemerkt voorbij. Onder de titel ‘Waarde landgenoten. 50 jaar migratie naar Gent’ wordt het een jaar boordevol culturele activiteiten, waaraan ook Amsab-ISG meewerkt. Op 24 januari 2014 gaf de Stad Gent in de Pacificatiezaal van het Stadhuis het startschot daarvoor. Historicus Marc Reynebeau sprak er zijn ‘oude’ en ‘nieuwe’ landgenoten toe. Wij publiceren hier zijn boodschap.

Het logo van het Gentse project *Waarde Landgenoten*.



Sta me toe op een persoonlijke noot te beginnen, want de aanleiding waarom ik dit schrijf, gaat me ook als individu aan. Anders dan de meesten onder u, veronderstel ik, ben ik niet in dit land geboren, noch hier getogen, maar bracht ik het grootste deel van mijn vroege jeugd duizenden kilometer hiervandaan door, in het hart van Afrika. Dat ik dan uiteindelijk toch hier belandde, was geen keuze, laat staan een verdienste van mij, maar het is al evenmin mijn schuld. Het kwam door wat mijn ouders hadden beslist. En dat werd mijn lot. Zo gaat dat in het leven, omstandigheden en toevalligheden spelen er een grote rol in. Toegegeven, bij wijze van koketterie zeg ik wel eens dat ik eigenlijk door mijn herkomst een allochtoon ben – al mag je dat woord op sommige plaatsen naar het schijnt niet meer gebruiken – en dat ik me heb moeten integreren. Het is me misschien niet aan te zien, maar laat ik u wat dat betreft een gulden regel voorhouden: uiterlijke schijn is geen goed

criterium om mensen te beoordelen.

En wat dat mij moeten integreren betreft, dat is niet helemaal onwaar. Want als je als elf-, twaalfjarige voor het eerst op een nieuwe speelplaats belandt, dan valt het niet altijd mee om vertrouwd te zijn met de culturele normen en referenties die daar heersen – zoals de regels van de spelletjes die er worden gespeeld, de hypes van het moment, of de verwijzingen naar bijvoorbeeld televisieprogramma's die ik in Afrika nooit had kunnen zien. Dat alles vraagt een inspanning, en wel van twee kanten. Gelukkig had ik er ook vriendjes die het geduld hadden om me te leren hoe ik erbij kon horen, want dat wilde ik dus wel.

Bij mijn komst naar België was de beweging al volop bezig die nu alle aandacht krijgt: vijftig jaar migratie. Al is het natuurlijk niet helemaal waar dat die geschiedenis pas vijftig jaar geleden begon. Migratie heeft altijd bestaan. Ze is zo oud als België zelf, en zelfs het ontstaan van België als

onafhankelijke staat in 1830 is voor een deeltje het werk geweest van migranten, Fransen dan meer bepaald. Maar een halve eeuw geleden begon wel een specifiek soort migratie, die vandaag blijvend het uitzicht van de Belgische samenleving heeft veranderd. Er wordt tegenwoordig soms met veel twijfel gesproken over de multiculturaliteit die daarvan het gevolg is, een term die ik in de meest neutrale en algemene zin gebruik. Het heet weleens dat ze is mislukt of zelfs onmogelijk zou zijn, maar dan wordt toch wel snel vergeten dat we uit eigen ervaring veel voorbeelden van het tegendeel hebben. En dat de hoop opgeven veelal een gemakkelijksoplossing is, die neerkomt op het zoeken van de weg van de minste weerstand. Het is een luxe die sommigen zich wel en anderen zich niet kunnen veroorloven. En wij allen, als samenleving, al evenmin.

Maar diversiteit in ons land is dus allerm minst nieuw. Het hangt er maar van af hoe, met welke focus, door welk spectrum en op basis van welke criteria je tegen je eigen geschiedenis en samenleving aankijkt. Het is namelijk altijd mogelijk om binnen een bevolking verschillende groepen te zien, met elk een verschillende identiteit, waarbij de ene groep altijd groter, machtiger, rijker of anderszins dominantier zal zijn dan de andere. Zo is ook België – zoals wellicht alle landen ter wereld – altijd een land van diversiteit geweest, met meerderheden en minderheden. Als gevolg daarvan zal dus ook altijd een of andere vorm van culturele en sociale mainstream bestaan, gedragen door de dominante groep in de bevolking. En die is dominant omdat ze de grootste is in aantal, of die met de meeste macht. Daardoor kan die groep zijn eigen inzichten, opvattingen en idealen als norm opleggen aan anderen, de minderheden, de groepen met minder macht, minder mogelijkheden, minder rijkdom, minder kansen ook. Zo

bestonden (en bestaan) er altijd sociaal-economische verschillen, met rijken en armen en daar van alles tussenin, groepen die historisch elk hun eigen leefwerelden hadden, die gesegregeerd woonden in aparte wijken, die hun kinderen wel of niet onderwijs konden laten volgen, en zo ja, hen naar verschillende scholen stuurden.

Te snel wordt vergeten dat het algemeen enkelvoudig stemrecht in België nog geen honderd jaar oud is, wat betekent dat er dus altijd groepen zijn geweest met meer politieke macht en dus met meer invloed op het beleid dan andere. Vrouwen – al vormen ze een meerderheid, zij het een nipte – hebben lang op de erkenning van hun maatschappelijke en juridische gelijkwaardigheid moeten wachten en nog is hun integratie niet voltooid, nu hun inkomen nog altijd aanzienlijk lager ligt dan dat van mannen in vergelijkbare beroepen. Lange tijd bestond een ingrijpende ideologische en religieuze verdeeldheid in dit land, de zogeheten verzuiling. Daarbij leefde elke groep gesegregeerd van de andere, in aparte subculturen, met eigen sociale organisaties, eigen verenigingen, een eigen cultuurbeleving, eigen media, zelfs eigen scholen of ziekenhuizen. Die vorm van diversiteit laat tot vandaag toe sporen na in het straatbeeld, in Gent bijvoorbeeld van de Poel tot de Vooruit. Om het dan nog maar niet te hebben over de multiculturaliteit die België tot in zijn grondwet heeft getekend. Die van Nederlandstaligen en Franstaligen, met daar van alles tussenin, die op meer dan één manier verweven is met tal van andere vormen van diversiteit in dit land.

Altijd bestond een diversiteit aan meerderheden en minderheden, elk met hun eigen cultuur. De minderheden hebben zich allemaal moeten organiseren om een plaats onder de zon te verwerven, om een deel van het geheel te worden. Daarbij hielden ze

soms, maar soms ook niet, op als een minderheid te worden gepercipieerd of zichzelf als een minderheid te identificeren. In hun emancipatie konden minderheden zich wel altijd beroepen op de verworvenheden van een gezamenlijke geschiedenis, op de solide principes van rationaliteit en rechtvaardigheid, de mensenrechten niet in de laatste plaats. Ze hebben moeten strijden tegen ongelijkheden, tegen onrecht, tegen discriminaties en ook tegen wederzijdse vooroordelen. Al die belangentegenstellingen, soms zelfs conflicten, hebben zich in de loop van de decennia opgelost – sommige met meer succes dan andere, en soms is daar veel geduld voor nodig geweest – in een proces dat we het gemakkelijkst kunnen omschrijven als maatschappelijke integratie.

En over die integratie bestaat wel eens een misverstand. Dat is dat integratie, als het goed is, moet leiden tot monocultuur, tot het uitvlakken en onzichtbaar maken van diversiteit en verscheidenheid, tot een herstel van de toestand zoals die vroeger was. Het misverstand is vooreerst dat zo'n homogeen, eenvormig vroeger nooit heeft bestaan; diversiteit is altijd de norm geweest. Het zou ook niet kunnen, omdat mensen nu eenmaal verschillen, omdat verschillende omstandigheden en toevalligheden – waaraan ze als mens noch schuld noch verdienste hebben – hun lot anders hebben bepaald. Het zou ook niet wenselijk zijn om dat vroeger te willen herstellen, want dat zou ongelijkheden en oude dominanties in stand houden. En waar dominantie of overheersing bestaat, bestaat ook onderwerping, wat strijdig is met de basisprincipes over rationaliteit, gelijkwaardigheid, rechtvaardigheid of mensenrechten die we gingen omarmen. Diversiteit moet niet worden uitgevlakt, ze moet respect en erkenning geven aan iedereen die dezelfde basisprincipes omarmt.

Dat is dus een opdracht voor iedereen, niet alleen voor wie de bestaande, dominante consensus uitdaagt door zijn anderszijn, maar ook voor wie het inzicht deelt dat het nodig is om er een andere, meer rechtvaardige, meer rationele consensus voor in de plaats te stellen. Zoals mijn vriendjes indertijd op de speelplaats niet alleen begrip en geduld oprahten voor wat ik nog niet wist, maar ook openstonden voor de nieuwe ervaringen die ik had meegebracht. We hadden tenslotte maar één school en één speelplaats om te delen. Zoals wij allen niet alleen formele landgenoten zijn omdat we met dezelfde bureaucratie te maken hebben, maar omdat we dezelfde publieke ruimte delen en daardoor ook lotgenoten zijn. Alleen met wederzijdse inzet is het mogelijk om concreet gestalte te geven aan de principes waarvan we denken dat ze iedereen een beter en rechtvaardiger leven kunnen garanderen. Al was het maar in ieders eigenbelang. Want een samenleving zonder ongelijkheden of discriminaties is ook voor wie tot een meerderheid behoort een aangename samenleving.

Deze tekst is een lichtjes aangepaste versie van de toespraak die de auteur hield op 24 januari 2014 in het Stadhuis van Gent. Meer informatie en alle activiteiten in het kader van het migratiejaar vind je op: www.50jaarwaardelandgenoten.be.